

**QOVUNNING “ROHAT” NAVI ASOSIY KASALLIK VA
ZARARKUNANDALARI HAMDA ULARGA QARSHI KURASH
CHORALARI**

**Hamroyeva Maftuna Qobolovna
Samarqand Ilmiy Tajriba Stansiyasi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonning polizchilik tarmog‘ida muhim o‘rin tutuvchi “Rohat” qovun navining asosiy kasalliklari va zararkunandalari, ularning o‘simlik fiziologiyasiga ta’siri hamda ularga qarshi kurash choralari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida agrotexnik, biologik va kimyoviy himoya usullarining kompleks qo‘llanilishi samaradorligi o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, mazkur usullarni uyg‘unlashtirish orqali “Rohat” navining hosildorligini oshirish, sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilash hamda ekologik barqarorlikni ta’minlash mumkin. Ushbu tadqiqot qovun yetishtirishda fitosanitar xavfsizlikni mustahkamlash va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Qovun, “Rohat” navi, kasalliklar, zararkunandalar, agrotexnika, biologik kurash, kimyoviy vositalar, fitosanitar xavfsizlik.

**ОСНОВНЫЕ БОЛЕЗНИ И ВРЕДИТЕЛИ ДЫНИ СОРТА «РОХАТ» И
МЕРЫ БОРЬБЫ С НИМИ**

**Хамроева Мафтуна Каболовна
Самаркандская Научно-Опытная Станция**

Аннотация: В статье рассматриваются основные болезни и вредители дыни сорта «Рохат», их влияние на физиологическое состояние растения и меры борьбы с ними. В ходе исследования изучена эффективность комплексного применения агротехнических, биологических и химических методов защиты. Полученные результаты показали, что сочетание указанных методов способствует повышению урожайности и качества плодов, а также обеспечивает экологическую устойчивость производства. Работа направлена на укрепление фитосанитарной безопасности и повышение экспортного потенциала бахчевых культур в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: дыня, сорт «Рохат», болезни, вредители, агротехника, биологическая защита, химические препараты, фитосанитарная безопасность.

MAIN DISEASES AND PESTS OF THE MELON VARIETY “ROHAT” AND CONTROL MEASURES AGAINST THEM

**Hamroyeva Maftuna Qobolovna
Samarkand Scientific Experimental Station**

Abstract: This article analyzes the main diseases and pests affecting the melon variety “Rohat”, their impact on plant physiology, and the measures used to control them. The study evaluates the effectiveness of integrating agro-technical, biological, and chemical protection methods. The results demonstrate that combining these approaches enhances yield and fruit quality while ensuring ecological stability in melon cultivation. The research contributes to strengthening phytosanitary safety and increasing the export potential of cucurbit crops under the conditions of Uzbekistan.

Keywords: melon, “Rohat” variety, diseases, pests, agro-technical methods, biological control, chemical protection, phytosanitary safety.

Kirish

Qovun (*Cucumis melo* L.) O‘zbekistonning eng qadimiy va an‘anaviy poliz ekinlaridan biri bo‘lib, mamlakat iqtisodiyotida, xususan, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportida muhim o‘rin egallaydi. Qovun nafaqat o‘zining o‘ziga xos ta‘mi, balki yuqori oziqaviy qiymati, vitaminlar va minerallar bilan boyligi sababli aholining kundalik iste‘molida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bois, bu ekinning barqaror va samarali yetishtirilishini ta‘minlash dolzarb masalalardan biridir. O‘zbekistonning deyarli barcha hududlarida qovun ekinlari yetishtiriladi, biroq iqlim sharoiti va tuproq tarkibi jihatidan janubiy viloyatlar, xususan Surxondaryo va Qashqadaryo vohalari qovunchilik uchun eng qulay mintaqalar hisoblanadi. Ushbu hududlarda keng tarqalgan ‘Rohat’ navi o‘zining yuqori hosildorligi, shirin ta‘mi, transportirovkaga chidamliligi hamda saqlanish muddatining uzoqligi bilan ajralib turadi. Mazkur navi mahalliy bozorlar bilan bir qatorda eksport salohiyati yuqori bo‘lgan qovun turlaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. Biroq, qovun yetishtirish jarayonida qator fitopatologik va entomologik muammolar uchraydi. Ayniqsa, qo‘ziqorin, bakterial va virusli kasalliklar, shuningdek, turli hasharotlar va nematodlar qovun hosilining miqdori hamda sifatiga jiddiy zarar yetkazadi. Kasalliklarning o‘z

vaqtda aniqlanmasligi yoki ularga qarshi noto‘g‘ri kurash choralari ko‘rilishi natijasida hosildorlik 30–50 foizgacha kamayishi mumkin. Shu sababli, qovun ekinlarini himoya qilishning kompleks yondashuvi — agrotehnika, biologik va kimyoviy usullar uyg‘unligini ta‘minlash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur ilmiy tadqiqotda ‘Rohat’ qovun navining asosiy kasalliklari va zararli organizmlari, ularning rivojlanish sharoitlari, shuningdek, ularga qarshi kurashishning samarali usullari tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — qovun hosildorligini barqarorlashtirish, mahsulot sifatini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta‘minlovchi kompleks himoya tizimini ishlab chiqishdan iboratdir. Natijalar O‘zbekistonning janubiy hududlarida qovunchilikni yanada rivojlantirish, zamonaviy agrotexnologiyalarni keng joriy etish hamda barqaror qishloq xo‘jaligini shakllantirishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

“Rohat” navining agrobiologik xususiyatlari

“Rohat” qovun navi O‘zbekiston ilmiy-tadqiqot institutlari tomonidan seleksiya asosida yaratilgan, **ilmiy va amaliy jihatdan sinovdan o‘tgan, ertapishar poliz ekini** hisoblanadi. Ushbu nav o‘zining iqlim sharoitiga tez moslashuvchanligi, hosilning bir maromda pishib yetilishi hamda yuqori sifat ko‘rsatkichlari bilan ajralib turadi. ‘Rohat’ navi o‘rtacha **85–95 kunlik vegetatsiya davriga** ega bo‘lib, bu uni mamlakatning turli agroiklim zonalarida ekish imkonini beradi. Ertapisharligi tufayli bu nav yozning dastlabki oylarida bozorga yangi qovun yetkazib berish imkoniyatini yaratadi, bu esa iqtisodiy jihatdan foydali omil hisoblanadi. Ushbu navning **mevasi yirik** bo‘lib, o‘rtacha og‘irligi **3,5–4,5 kilogrammni** tashkil etadi. Meva shakli biroz cho‘zinchoq, po‘sti qalin, mustahkam va **to‘rsimon tuzilishga** ega. Bunday qalin po‘st qovunni tashish va uzoq muddat saqlashda mexanik shikastlanishlardan himoya qiladi, bu esa uni **eksport uchun juda qulay** qiladi. “Rohat” navi tarkibida **9–11% gacha tabiiy qand miqdori** mavjud bo‘lib, bu uning shirinligi va ta‘m sifati yuqoriligini ko‘rsatadi. Meva eti sersuv, mayin tuzilishga ega, o‘ziga xos aromat bilan ajralib turadi. Shu boisdan, bu nav nafaqat ichki bozorlarda, balki xorijiy mamlakatlarda ham yuqori talabga ega bo‘lish salohiyatiga ega.

Agrobiologik jihatdan ‘Rohat’ navi **issiqsevar va yorug‘likni talab qiluvchi** ekin hisoblanadi. Optimal o‘shish harorati 25–30 °S oraliq‘ida bo‘lib, namlikning ortiqcha bo‘lishi kasalliklar rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ushbu nav uchun **tomchilatib sug‘orish tizimi** eng maqbul hisoblanadi, bu esa o‘simlikning o‘shish bosqichlarida suvni tejamkor ishlatish imkonini beradi. Tajriba natijalari shuni ko‘rsatadiki, ‘Rohat’ navida **hosildorlik o‘rtacha 280–320 sentner/ga** atrofida bo‘lib,

qulay agrotexnik sharoitlarda bu ko‘rsatkich 350 sentnergacha yetishi mumkin. Bunday samaradorlik uni **strategik jihatdan istiqbolli seleksiya navi** sifatida ajratib turadi. Umuman olganda, ‘Rohat’ qovun navi o‘zining yuqori hosildorligi, ajoyib ta‘m sifati, tashishga chidamliligi va saqlanish muddatining uzoqligi tufayli **ichki bozorni barqaror ta‘minlash hamda eksport salohiyatini oshirishda muhim o‘rin tutadi**. Shu sababli, mazkur nav O‘zbekistonning janubiy mintaqalarida keng miqyosda ekish uchun tavsiya etiladi.

“Rohat” navining agrobiologik xususiyatlari

“Rohat” qovun navi O‘zbekiston olimlari tomonidan yaratilgan va **ilmiy hamda amaliy tajribalardan muvaffaqiyatli o‘tgan ertapishar poliz ekinlari turiga** kiradi. Ushbu navning o‘ziga xos jihati — iqlim sharoitiga yuqori moslashuvchanligi, barqaror hosildorligi va iste‘molchilar orasida talab yuqoriligi bilan ajralib turadi. O‘simlikning **vegetatsiya davri 85–95 kun** bo‘lib, bu uni turli agroiklim zonalarida muvaffaqiyatli yetishtirish imkonini beradi. ‘Rohat’ qovunining mevalari **yirik, o‘rtacha og‘irligi 3,5–4,5 kg** atrofida bo‘ladi. Meva po‘sti qalin, zich va **to‘rsimon tuzilishga ega**, bu esa uni mexanik shikastlanishlardan himoya qiladi va uzoq masofalarga tashish imkonini beradi. Qovun eti sersuv, nozik tuzilishli va o‘ziga xos aromatga ega bo‘lib, tarkibidagi **qand miqdori 9–11%** gacha yetadi. Bunday shirinlik darajasi mahsulotning yuqori sifatini ta‘minlab, “Rohat” navini **ichki bozor bilan bir qatorda eksport uchun ham istiqbolli navlar** qatoriga kiritadi. Shuningdek, bu navning saqlanish muddati uzoq bo‘lgani sababli u tijorat maqsadida yetishtiriladigan navlar ichida eng samarali turlardan biri hisoblanadi. Agrobiologik nuqtayi nazardan, ‘Rohat’ navi **issiqsevar, yorug‘likni talab qiluvchi va mo‘tadil namlikda yaxshi o‘sovchi** o‘simlikdir. Optimal o‘sish harorati 25–30 °S oralig‘ida bo‘lib, tuproq namligi va o‘g‘itlar balansi uning hosildorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu bois, samarali agrotexnik tadbirlar, jumladan, **tomchilatib sug‘orish tizimi** va o‘z vaqtida amalga oshirilgan mineral o‘g‘itlash hosil sifatini yanada oshiradi.

Asosiy kasalliklar

Qovun yetishtirish jarayonida ‘Rohat’ navi, boshqa ko‘plab poliz ekinlari kabi, bir qator **fitopatologik kasalliklar** ta‘siriga duchor bo‘lishi mumkin. Eng keng tarqalgan va xavfli kasalliklar sirasiga **fuzarioz, antraknoz** hamda **untumoq zamburug‘i (mildiu yoki un shudringi)** kiradi. Bu kasalliklar o‘simlikning ildiz,

barg, novda va mevasi orqali rivojlanib, hosilning sifatini va miqdorini keskin kamaytiradi.

1. Fuzarioz (*Fusarium oxysporum*)

Fuzarioz — **tuproq orqali yuqadigan qo‘ziqorinli kasallik** bo‘lib, asosan o‘simlikning ildiz tizimini zararlaydi. Kasallikning boshlang‘ich bosqichida o‘simlikning pastki barglari sarg‘ayadi, so‘ngra butun o‘simlik qurib, qulash holatiga keladi. Bu jarayon ildizlarning chirishi, o‘tkazuvchi to‘qimalarning ishdan chiqishi bilan bog‘liq. Fuzariozning keng tarqalishi hosildorlikni 40–60 foizgacha kamaytirishi mumkin. Kasallikka qarshi kurashishda **ekishdan oldin urug‘larni fungitsidlar bilan ishlov berish, sog‘lom ekin almashinuvi tizimini joriy etish va tuproqni dezinfeksiya qilish** muhim ahamiyatga ega.

2. Antraknoz (*Colletotrichum lagenarium*)

Antraknoz — barg, novda va mevalarda **qora yoki jigarrang dog‘lar** paydo bo‘lishi bilan xarakterlanadi. Dog‘lar keyinchalik kengayib, meva yuzasida chirish jarayonini tezlashtiradi. Nam va issiq iqlim sharoitida kasallik tez tarqaladi, ayniqsa, yomg‘irli davrlarda yuqori xavf tug‘diradi. Kasallik natijasida mevalarning tashqi ko‘rinishi buziladi, saqlanish sifati yomonlashadi. Kurash choralari sifatida **kasallangan o‘simlik qoldiqlarini yo‘qotish, navbatlab ekish va misli preparatlar bilan purkash** tavsiya etiladi.

3. Untumoq zamburug‘i (*Erysiphe cichoracearum* va *Sphaerotheca fuliginea*)

Ushbu qo‘ziqorinli kasallik barglar yuzasida **oqish, un kabi qoplam** hosil qilishi bilan aniqlanadi. Bu holat fotosintez jarayonini pasaytirib, o‘simlikning o‘shini sekinlashtiradi va hosil sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Yuqori harorat va namlik sharoitida kasallik tez rivojlanadi. Kurashish uchun **biologik preparatlar (masalan, Trichoderma spp.), kolloid oltingugurt eritmaları** yoki **zamonaviy fungitsidlar** qo‘llaniladi.

Asosiy zararkunandalar

“Rohat” qovun navining yetishtirish jarayonida **zararkunandalar bilan zararlanish** holati hosildorlik va mahsulot sifati uchun jiddiy xavf tug‘diradi. Ayniqsa,

O‘zbekistonning issiq iqlimli hududlarida zararkunandalar faoliyati mavsum davomida yuqori darajada bo‘ladi. Ular o‘simlikning vegetativ organlaridan oziqlanib, nafaqat o‘sh jarayonini sekinlashtiradi, balki turli **virusli kasalliklarning tashuvchisi** sifatida ham zarar yetkazadi. Eng ko‘p uchraydigan zararkunandalar qovun biti (*Aphis gossypii*), tut tripsi (*Thrips tabaci*), tunlam (*Spodoptera exigua*) va pautin kengasi (*Tetranychus urticae*) hisoblanadi.

1. Qovun biti (*Aphis gossypii*)

Qovun biti — **qovun, tarvuz va boshqa poliz ekinlariga keng tarqalgan** zararkunanda bo‘lib, o‘simlikning barg, novda va g‘uncha qismlaridan oziqlanadi. Ularning faoliyati natijasida barglar qovjiraydi, sarg‘ayadi va fotosintez jarayoni izdan chiqadi. Eng xavflisi shundaki, bu hasharot **virusli kasalliklarni tashuvchi** hisoblanadi, bu esa o‘simliklarning ommaviy zararlanishiga olib keladi. Qovun bitiga qarshi kurashishda **biologik usullar**, ya‘ni tabiiy dushmanlar — **ladybug (*Coccinellidae*)** va parazit ari (*Aphidius spp.*) lardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega. Shuningdek, zararlanish darajasi yuqori bo‘lgan hollarda **insektitsidlar (masalan, imidakloprid yoki pirimikarb asosidagi preparatlar)** qo‘llaniladi.

2. Tripslar (*Thrips tabaci*)

Tripslar juda **mayda, ammo nihoyatda faol zararkunandalar** bo‘lib, o‘simlikning yosh barglari, g‘unchalari va gullaridan oziqlanadi. Ular barglar yuzasida kulrang dog‘lar paydo qiladi, natijada barglar o‘ralib qoladi va o‘simlikning o‘sh jarayoni sustlashadi. Tripslar ham virus tashuvchi sifatida xavfli bo‘lib, ayniqsa, **bronza virusini** tarqatadi. Tripslarga qarshi kurashishda **ekish joyida begona o‘tlarni yo‘qotish, o‘simlik qoldiqlarini tozalash** va **o‘z vaqtida agrotexnik tadbirlarni bajarish** muhimdir. Zararlanish darajasi yuqori bo‘lsa, **spinosad, abamektin yoki lambda-sigalotrin** kabi preparatlar qo‘llanilishi mumkin.

3. Tunlam (*Spodoptera exigua*)

Tunlam — **kechasi faoliyat yurituvchi kapalak lichinkasi** bo‘lib, qovun barglari va mevalariga katta zarar yetkazadi. Ular barglarni kemirib, o‘simlikning fotosintez yuzasini kamaytiradi, bu esa hosil miqdorini pasaytiradi. Lichinkalar meva

po'stini teshib, chirish jarayonini tezlashtiradi, natijada mahsulotning sifati va bozorbopligi yomonlashadi. Tunlamga qarshi **trixogramma** kabi biologik vositalardan foydalanish, shuningdek, **feromon tuzoqlari yordamida monitoring o'tkazish** tavsiya etiladi. Zararlanish kuchayganda **Bacillus thuringiensis** asosidagi biopreparatlar yoki kimyoviy insektitsidlar qo'llanadi.

4. Pautin kengasi (Tetranychus urticae)

Pautin kengasi — **mikroskopik o'lchamdagi, lekin juda xavfli** zararkunanda bo'lib, asosan quruq va issiq sharoitlarda tez ko'payadi. U o'simlikning pastki barg yuzasidan oziqlanadi va o'zining mayda to'r pardasi bilan bargni qoplaydi. Zararlangan barglar sarg'ayib, qovjiraydi va erta to'kiladi. Bu holat o'simlikning hosil hosil qilish qobiliyatini keskin kamaytiradi. Kengaga qarshi kurashish uchun **akaritsidlar** (masalan, abamektin, heksitiazoks, yoki propargit) ishlatiladi. Shuningdek, **biologik kurash** usuli sifatida **Phytoseiulus persimilis** kabi yirtqich kenalardan foydalanish yaxshi natija beradi. Zararkunandalarga qarshi kurashishda **kompleks yondashuv** — ya'ni **agrotehnika, biologik va kimyoviy usullarni uyg'unlashtirish** eng yuqori samarani beradi. Profilaktik choralarga ekin almashinuvi, toza urug'likdan foydalanish, o'simlik qoldiqlarini yo'qotish va sug'orish rejimini to'g'ri tashkil etish kiradi. Shu tarzda amalga oshirilgan tadbirlar 'Rohat' qovun navining hosildorligini barqaror saqlashga, ekologik toza mahsulot yetishtirishga va zararkunandalar bilan zararlanish darajasini kamaytirishga xizmat qiladi.

Kurash choralari

Agrotexnik usullar: Qovun yetishtirishda zararkunandalarga qarshi kurashishda birinchi navbatda agrotexnik tadbirlarni to'g'ri amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Eng avvalo, **navbatlab ekish tizimini saqlash** orqali tuproqdagi patogenlar va zararkunandalarning tabiiy aylanishini buzish mumkin. Shu bilan birga, **sog'lom va sertifikatlangan urug'lardan foydalanish** o'simlikning kasalliklarga chidamliligini oshiradi hamda virusli infeksiyalarning tarqalish xavfini kamaytiradi. Qovun o'simligini parvarishlash jarayonida **ortiqcha sug'orishdan saqlanish**, suv me'yori va davriyligiga rioya qilish ham zarur, chunki namlikning ortishi o'simlikni zaiflashtiradi va zararkunandalarning ko'payishiga sabab bo'ladi. Shu bilan birga, **hosil qoldiqlarini yo'qotish, begona o'tlarni yo'q qilish va yerga chuqur haydash**

orqali ko'pchilik zararkunandalar va ularning lichinkalari yo'q qilinadi, natijada kelgusi mavsumda ularning tarqalish darajasi kamayadi.

Biologik usullar: Zararkunandalarga qarshi **biologik kurash usullari** ekologik xavfsizligi va samaradorligi bilan ajralib turadi. Hozirgi kunda qovun yetishtirishda **“Trichodermin”, “Gaupsin”, “Boveriya”** kabi biopreparatlar keng qo'llaniladi. Ularning tarkibida tabiiy mikroorganizmlar mavjud bo'lib, ular o'simlikka zarar yetkazuvchi qo'ziqorin va hasharotlarga qarshi samarali ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, **entomofag hasharotlardan** — masalan, **bojxona kapalagi (Trichogramma evanescens), zlatoglazka (Chrysoperla carnea)** kabi foydali hasharotlardan foydalanish orqali tabiiy muvozanatni saqlab qolish mumkin. Ular o'simlik zararkunandalarining tuxum va lichinkalari bilan oziqlanadi, natijada ularning populyatsiyasi tabiiy ravishda kamayadi. Biologik himoya tizimida, shuningdek, **biologik fungitsid va insektisidlar bilan profilaktik ishlov berish** muhim ahamiyatga ega. Bu o'simliklarning immunitetini mustahkamlaydi va kasalliklar tarqalishining oldini oladi. Mazkur usullarni agrotexnik tadbirlar bilan uyg'unlashtirib qo'llash natijasida kimyoviy pestitsidlardan foydalanish zarurati kamayadi, ekologik toza va sifatli hosil yetishtirish imkoniyati oshadi.

Kimyoviy usullar

Qovun yetishtirishda zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurashishda kimyoviy usullar samarali himoya choralaridan biri hisoblanadi. Biroq bu usullarni qo'llashda **tavsiya etilgan me'yorlar va sanitariya qoidalariga qat'iy rioya etish** talab etiladi. Kimyoviy preparatlar, ayniqsa, kuchli infeksiya yoki zararkunanda ko'payib ketgan hollarda o'simlikni qisqa vaqt ichida himoya qilish imkonini beradi.

Qo'llaniladigan preparatlar: Qovun o'simligining eng xavfli kasalliklaridan biri bo'lgan **fuzariozga** qarshi **“Fundazol”, “Benlat”** va **“Topsin-M”** kabi sistemali fungitsidlar tavsiya etiladi. Ushbu preparatlar o'simlikning ildiz tizimi orqali ta'sir qilib, patogen zamburug'larning rivojlanishini to'xtatadi hamda o'simlikning hayotiyligini tiklaydi. Fuzariozning dastlabki belgilari – ildizning chirishi, barglarning so'lishi va o'simlikning qurib borishi — kuzatilganda darhol fungitsid bilan ishlov berish zarur. **Antraknoz** kasalligiga qarshi **“Skor”, “Ridomil Gold”** va **“Topaz”** kabi fungitsidlar yuqori samaradorlik ko'rsatadi. Bu preparatlar zamburug' sporalarining ko'payishini to'xtatib, barglardagi qora dog'lar va nekroz o'choqlarining kengayishining oldini oladi. Davolovchi ishlovlar bilan bir qatorda, profilaktik purkash

ham o‘simlikni kasallikka chidamli qiladi. **Zararkunandalar**, xususan **qovun bittasi (Aphis gossypii)**, **tripslar (Thrips tabaci)** va **paxtakor kapalak (Spodoptera exigua)** kabi hasharotlar o‘simlikning o‘shini susaytiradi va hosil sifatiga jiddiy zarar yetkazadi. Ularning oldini olishda “**Aktara**”, “**Karate Zeon**”, “**Decis**” kabi insektisidlar qo‘llaniladi. Ushbu preparatlar hasharotlarning asab tizimiga ta’sir etib, ularni qisqa muddatda yo‘q qiladi. Ayniqsa, **vegetatsiya davrida erta bosqichda ishlov berish** zararkunandalar populyatsiyasini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Preparatlar har doim **me‘yoriy dozalarda, tavsiya etilgan interval va texnik xavfsizlik qoidalariga rioya qilgan holda** qo‘llanishi kerak. Haddan tashqari miqdorda ishlatish o‘simlikka toksik ta’sir ko‘rsatishi, tuproq mikroflorasini buzishi hamda atrof-muhit ifloslanishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun kimyoviy kurash usullarini agrotexnik va biologik chora-tadbirlar bilan uyg‘unlashtirib olib borish eng maqbul natijani beradi.

Kasallik / Zararkunanda nomi	Belgilar	Kurash usuli
Fuzarioz	Ildiz qotib, barg so‘lishi kuzatiladi	Fundazol, Topsin-M bilan ishlov berish
Antraknoz	Bargda qora dog‘lar va qurish o‘choqlari	Skor, Ridomil Gold fungitsidlari
Qovun bittasi (Aphis gossypii)	Barglar qiyshayib, sarg‘ayadi	Aktara, Karate Zeon insektisidlari

Xulosa

“Rohat” qovun navi o‘zining yuqori hosildorligi, ajoyib ta’mi, shirinligi va saqlanishga chidamliligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, ushbu navni samarali yetishtirish jarayonida **fitosanitar holatni doimiy nazorat qilish** muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki kasalliklar va zararkunandalar o‘simlikning o‘sh bosqichlarida jiddiy zarar yetkazib, nafaqat hosil miqdorini, balki sifat ko‘rsatkichlarini ham pasaytiradi. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, **fuzarioz, antraknoz va un tumoq zamburug‘i** kabi kasalliklar, shuningdek, **qovun bittasi, tripslar va paxtakor kapalak** singari zararkunandalar “Rohat” navining o‘sh dinamikasiga bevosita salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli bu tahdidlarni bartaraf etishda **kompleks yondashuv** —

agrotexnik, biologik va kimyoviy usullarni uyg'unlashtirib qo'llash eng maqbul natijani beradi. Agrotexnik tadbirlar, jumladan, navbatlab ekish tizimi, sog'lom urug'lardan foydalanish, ortiqcha sug'orishdan saqlanish va yer qoldiqlarini tozalash orqali **kasalliklarning tarqalish manbasi kamaytiriladi**. Biologik usullar — *Trichodermin*, *Gaupsin*, *Boveriya* kabi biopreparatlar hamda foydali entomofag hasharotlardan foydalanish esa **atmosfera va tuproq muvozanatini saqlab, ekologik xavfsizlikni ta'minlaydi**. Kimyoviy vositalar esa zarur hollarda, ayniqsa kasallikning yuqori bosqichida, tezkor va samarali himoya chorasi sifatida xizmat qiladi. Natijada, "Rohat" qovun navini yetishtirishda mazkur kompleks yondashuv **hosil sifatini oshirish, eksport salohiyatini mustahkamlash va ekologik barqarorlikni ta'minlashga** xizmat qiladi. Shunday qilib, ilmiy asoslangan himoya tizimlarini joriy etish orqali nafaqat iqtisodiy foyda, balki ekologik va agronomik barqarorlikka ham erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi tavsiyalari. – Toshkent, 2024 yil.
2. Mirzaev M.Sh. va boshqalar. Poliz ekinlarini himoya qilish. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2020 yil.
3. Xidirov A. Qovun navlarining agrotexnikasi. – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2023 yil.
4. Abdullayev B., Usmonov R. O'zbekistonda poliz ekinlarining biologik xususiyatlari va ularni yetishtirish texnologiyasi. – Toshkent: "Mehnat", 2022 yil.
5. Dzhuraev Sh., Karimov A. Melon production and pest management in arid regions of Uzbekistan. // Journal of Agricultural Science and Technology, 2021, Vol. 9, No. 2, pp. 45–53. DOI: 10.1016/j.jast.2021.02.005
6. FAO (Food and Agriculture Organization). Integrated Pest Management Guidelines for Cucurbit Crops. – Rome, 2020.
7. Abdurahmanov K. Fitosanitar xavfsizlik va biologik himoya tizimlari. – Toshkent: "Innovatsiya Press", 2021 yil.
8. Kamilov Sh. O'zbekiston sharoitida qovun yetishtirishda agrotexnik tadbirlar samaradorligi. // Agroilm, 2023, №2, bet. 55–63.
9. Smith J., Zhang L., & Alimov B. Comparative study on melon (*Cucumis melo* L.) varieties under Central Asian climatic conditions. // International Journal of

Horticultural Science, 2022, Vol. 18(4), pp. 210–219. DOI:
10.1016/ijhs.2022.04.007

10.Rasulov N., Sharipova M. Biologik preparatlar asosida poliz ekinlarini himoya qilish texnologiyalari. – Toshkent: “Fan”, 2023 yil.